

KU ANDLALA XIKOMBELO HI NOMO

Xikombelo xa nomo xi ku nyika xivandla na nkarhi wo tiyisisa leswi u nga swi vula eka xikombelo xo tsariwa kunene na ku pfumelela komiti ku hlamusela timhaka leti boxiweke eka xikombelo. Loko yi bohe ku yingisela xikombelo xa wena, Matsalani wa Komiti u ta tihlanganisa na wena ku endla malunghiselo yo ta yingisela xikombelo xa wena xa nomo.

Swikombelo swa nomo swi nga tlhela swi endliwa eka Tihlengoletano to Twa Miehleketo ya Vaaki leti khomiwaka hi Tikomiti.

- Swikombelo leswi swa rhekhodiwa eka Nhlengoletano yo Twa Miehleketo ya Vaaki no va swi tsariwa.
- Komiti kumbe tikomiti leti swi kongomaneka na tona ti languta vumbhoni kumbe miehleketo leyi ku burisaniweke hi yona eka ku Nhlengoletano wo Twa Miehleketo kutani ku kanerisaniwa hi vundzeni byolebyo.
- Loko mavonelo ma seketeriwa hi vanhu vo tala ni ku loko swi ri na nkoka, miehleketo kumbe xivilelo xi yime kahle ku va xi nga katsiwa eka Komiti kumbe Tikomiti leti khumbekaka.
- Komiti kumbe Tikomiti ti ta teka xiboho xa makumu mayelana ni nkoka wa mhaka.

SWILETELO SWO ENDLA SWIKOMBELO SWA NOMO

Xivumbeko xo andlala xikombelo xa nomo xi hambana ku ya hi tikomiti na ku tlhela xi lawuriwa hi muxaka wa bindzu.

Landzelela swiletelo swo fana ni le ka swikombelo swo tsariwa kunene.

Ku tilulamisela xikombelo xa nomo – Tanihleswi tihlengoletano ta tikomiti hi ntlovelo ti pfuleriweke eka vaakitiko na vateki va mahungu, u nga swi navela ku ya ka tin'wana ta tihlengoletano leti loko u nga si ya hlamusela xikombelo xa wena xa nomo. Hi siku leri u nga ta endla xikombelo xa nomo, hatla u fika. I miehleketo ya kahle ku kunguhata andlalo wa wena leswaku u ta kota ku andlala timhaka hinkwato leti lavekaka na ku siya nkarhi wa kahle wa swivutiso.

Swipfuneto leswi voniwaka – Tikamara ta tikomiti ta Palamende ti na tihundzu leti nga tirhisiwaka ku pfuneta ku twa na ku vona leswi vulavuriwaka na ku xikombelo xa wena xa nomo xi nga va na ntshikilelo loko xi seketeriwa hi swipfuneta ku yingisela – ku vona.

Ririmi – U nga andlala xikombelo xa wena xa nomo hi ririmi rin'wana ni rin'wana ra tindzimi ta ximfumu ta Afrika Dzonga. Tivisa Komiti hi ririmi leri u ri hlawuleke ka ha ri ni nkarhi leswaku Palamende yi ta endla malunghiselo lama faneleke ya ku toloka.

Swivutiso – Tilulamiseli swivutiso swo huma ka Swirho swa Komiti. I miehleketo ya kahle ku ehleketa hi swivutiso leswi va nga tshukaka va ku vutisa swona na ku tilulamisela ku swi hlamula.

Nkarhi lowu u nyikiweke wona – U nga burisana ni Matsalana wa Komiti hi mpimo wa nkarhi lowu u nga ta nyikiwa wona ka ha ri na nkarhi. Komiti yi teka xiboho xo hetelela hi nkarhi lowu u nga ta nyikiwa wona wo andlala xikombelo hi nomo.

Tikatsi eka Palamende. Endla rito ra wena ri twiwa.

Papila leri ra kumeka hi tindzimi hinkwato ta ximfumo ta Afrika Dzonga

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Produced by the Public Education Office • Parliamentary Communication Services • INSPIRED BY PEOPLE
www.parliament.gov.za • P.O. Box 15, Cape Town, 8000 • Telephone: (021) 403 3341 • Facsimile: (021) 403 3303

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Xitsonga

Swikombelo eka Palamende
Swikombelo eka Palamende

Let our voices be heard

SWIKOMBELO EKA PALAMENDE

Vumbiwa ra Afrika Dzonga ri nyika vaakitiko mpfumelelo wo tikatsa eku endlweni ka milawu, vuangameri na tiphurosese tin'wana ta Palamende. Sisiteme ya xidemokirasi ya Afrika Dzonga a yi pfumeleli vaakitiko ntsena ku tihlawulela vayimeri va vona, kambe yi tlhela yi va pfumelela ku va na rito eka timhaka hinkwato leti va khumbaka.

Yin'wana ya tindlela leti vaakitiko va nga yi tirhisaka ku endla ku marito ya vona ma twiwa i ku endla swikombelo eka Tikomiti ta Huvo ya Rixaka, Tikomiti ta Huvo ya Rixaka Swifundzhankulu kumbe Tikomiti ta Nhlanganelo.

Ku va swikombelo swa vaakitiko swi ta endleka, vundzeni na xivumbeko swi fanele ku tekeriwa enhlokweni hi vurhonwani.

I swa nkoka ku va xikombelo xi hlayeka hi ku olova no twisiseka hi Swirho swa tikomiti.

XANA XIKOMBELO I YINI?

Xikombelo i ku andlariwa ka mavonelo kumbe miehleketo hi mhaka kumbe xiphemu xa nawu lexi xa ha kaneriwaka hi komiti ya Palamende.

Swikombelo swi nga hlamuseriwa hi ririmi leri u rhandzaka rona.

Swikombelo swi tala ku va swi lo tsariwa kunene. Swi nga tshikeleriwa hi ku hlamuseriwa kunene hi nomo eka komiti, loko munhu kumbe ntlawa lowu nga endla xikombelo wu rhambiwa ku ta andlala hi nomo.

Ku endla swikombelo swi nyika xivandla na nkarhi eka xirho xihhi kumbe xihhi xa vaakitiko ku ringanyeta ku cinca kumbe ku ringanyeta magoza lama kotekaka ku tiyisisa leswaku milawu leyi pasisiweke hi Palamende kumbe mhaka yihhi kumbe yihhi leyi kaneriwaka hi Palamende, yi tirha ntirho wa yona.

XANA U NGA TSARISA KU YINI XIKOMBELO?

Hambileswi ku nga ri ki na xivumbeko xo karhi xa matsalelo ya xikombelo xo ya eka komiti, xi fanele xi ehleketiwe kahle no olova ku xi hlaya.

Swiringanyeto leswi landzelaka swi nga ku pfuna ku fikelela leswi:

Nhlokomhaka – Sungula xikombelo xa wena hi vito ra komiti leyi xi tsaleriwaka yona na nhlokomhaka hi xitalo ya Nawumbisi kumbe nhlokomhaka.

Xana xi huma ka mani? – Kombisa kahle ku xikombelo lexi xi huma ka mani. Kombisa vito ra wena kumbe vito ra nhlangano lowu u yimelaka wona.

Vuxokoxoko byo Tihlanganisa – Katsa adirese ya vutihlanganisi na nomboro ya riqingho leyi u nga kumiwaka hi nkarhi wa ntirho. Loko u nga lavi leswaku vuxokoxoko byebyo byi tiviwa hi mani na mani hikokwalaho ka swivangelo swa wena n'wini, swi boxi eka papila ra nseketelo naswona u swi humesa eka xikombelo hi xoxe.

Xana wa swi tsakela ku tihumelerisa emahlweni ka komiti? – Kombisa kahle loko u swi rhandza ku nyikiwa xivandla na nkarhi wo vulavula emahlweni ka komiti hi wexe. Loko u yimela nhlangano wo karhi naswona u tlhela u tsakela leswaku van'wana va

SWIKOMBELO EKA PALAMENDE

tihumelerisa emahlweni ka komiti kun'we na wena, ku nga va ku ri ku seketela kumbe ku vulavula, katsa mavito na mintirho ya vona.

Nhlangano wa n'wina – Loko u tsala hi ku yimela nhlangano, hlamusela hi ku komisa swikongomelonkulu swa nhlangano, vuxirho na xivumbeko. Tiyisisa leswaku u nyikiwe matimba yo endla tano naswona boxa xiyimo xa wena eka nhlangano.

Xana i vamani van'wana va ku seketelaka? – U nga ha boxa hinkwakonkwako lomvu u kombeleke kona switsundzuxo eku tsaleni ka xikombelo lexi. Xikombelo xa wena xi nga va na ntikelo loko xi ri na nseketelo matlhelo hinkwawo.

SWILETELO SWA SWIKOMBELO SWO TSARIWA KUNENE

Loko u tsalela komiti xikombelo, hi minkarhi yo tala u ta va u nyika mavonelo mayelana ni Nawumbisi kumbe timhaka ta nkoka leti nga emilon'weni. Hambileswi ku nga na ku hambana eka ndlela leyi xikombelo xi tsariwaka hi yona eka Nawumbisi, ku na maendlelo ya nkoka lawa ma tirhisiwaka.

Matirhiselo ya ririmi – Tirhisa ririmi leri kombisaka xichavo. Xikombelo lexi eka xona ku tirhisiwaka ririmi ra ndzhukano no pfumala xichavo a xi nge tekeriwa enhlokweni.

Ku fambelana – Tshama eka mhaka. Xikombelo xa wena xi fanele xi fambelana ni mhaka leyi ku buriwaka hi yona. Komiti yi nga ha boha ku va yi nga buli hi xikombelo xo ka xi nga fambelani ni mhakankulu.

Ku twisiseka – Longoloxa swivulwa ni tindzimana hi ndlela ya kahle. Ringeta ku andlala mhaka yi va erivaleni no yi veketela hi ndlela leyi landzelekaka. Xikombelo lexi sukaka eka mhaka yo karhi xi tlulela eka yin'wana no tlhelela endzhaku nakambe kumbe xi hlanganisa timhaka leti nga yelaniki xi nga hlanganisa nhloko no hunguta ntshikelelo wa xona.

Ku kongoma – Olovisa no kongomisa. U nga tsali ku hundza leswi lavekaka. Xikombelo lexi leheke swinene xi nga ha vevukisa timhaka ta nkoka leti u lavaka ku tihumesela erivaleni. Komiti yi lava ku tiva leswi u ehleketaka swona na vumbhoni kumbe timhaka leti u nga na tona ku seketela mavonelo ya wena.

Ku kwatsa – Va na kwatsa no hetiseka. Hlengeta no lavisisa vuxokoxoko hinkwabyo lebyi fambelanaka hi ku hetiseka. Tiyisisa leswaku timhaka ta wena i ntiyiso. Xikombelo lexi nga na swihoxo xi ta hunguta ntshikilelo wa xona.

Mahetelelo – Katsakanya kumbe longoloxa timhakankulu ta swibumabumelo swa wena eka mahetelelo emakumu ka xikombelo kumbe eka nkomiso lowu nga emasungulweni.

Ku rhumela xikombelo xa wena – Xikombelo xa wena xi fanele ku fika eka komiti hi kumbe ku nga si fika siku ro pfala ra swikombelo, naswona xi fanele xi rhumeriwa eka Matsalani wa Komiti loyi swi kongomaneke na yena.